

Ez a kötet magáért beszél. A magyar dialektológia elevenségét, korszerűségét, összetett látásmódját, a nyelvöldrajz megújított lehetőségeit tárja elénk. Karcsúságával ellentétben áll a benne levő gondolatok száma és mélysége. Nyomdai kiállítása, gondos szerkesztettsége kellő háttérrel ad a gazdag tartalomnak.

HEGEDŰS ATTILA

Gombocz, Eszter, Kontrastive Wortfamilienanalyse Deutsch–Ungarisch

Wortfamilien unter didaktischem und lexikografischem Aspekt

Mannheim, Institut für deutsche Sprache, Amades 2013. 254 oldal + CD-ROM

Az idegennyelv-oktatás gyakorlatában a legfőbb célkitűzés a nyelvi rendszer – egyrészt a nyitott és kevésbé szervezett szókincs, másrészt a zártabb rendezettségű nyelvtani szabályok – átfogó megismerésének elősegítése, továbbá az, hogy a tanuló tudatosan és egyéni tanulási stratégiáit aktiválva ismerje fel a szabályszerűségeket és struktúrákat a nyelvtanulás során. Minden szakanyag – tudományos elemzés, nyelvkönyv és feladatlap, nyelvtan könyv, (tanuló)szótár –, amely ezt a célt szolgálja, hatékonyan támogatja a nyelvtanárok munkáját és a tanulók haladását az idegen nyelv elsajátításának meglehetősen rögzös útján.

GOMBOCZ ESZTER – az IDS (Institut für Deutsche Sprache: <http://www1.ids-mannheim.de/start>) Arbeitspapiere und Materialien der deutschen Sprache c. sorozatának 44. számaként megjelent – Kontrastive Wortfamilienanalyse Deutsch-Ungarisch ('Német-magyar kontrasztív szócsalád-elemzés'¹) című német nyelvű monográfiája kétségkívül tovább gazdagítja ismereteinket a lexikális elemek felépítésének rendezése, rendszerezése terén. Emellett elméleti támpontokat szolgáltat arra vonatkozóan, hogy a szócsaládokat miként célszerű osztályozni, didaktizálni és egy szócsalád-tárban elhelyezni. Gyakorlati értékei közül kiemelhető a tematikusan rendszerezett szókészlet, amelynek alkalmazása a szókincs-fejlesztésben kiválthatja a kevésbé hatékony, hagyományos szólistás tanulási módszert.

A tanulmány komoly érdeklődésre tarthat számot a nyelvtanárok részéről, de a szakma szélesebb köreiben is figyelmet érdemel, mert tartalmilag túlmutat a recenzio bevezetőjében megfogalmazott célkitűzésen. A szerző ugyanis megválaszolja a szemantikus szótár felépítésére vonatkozó gyakorlatorientált kérdéseket, áttekintést ad a téma szempontjából releváns kognitív, kommunikatív és kontrasztív aspektusokról, illetve a vonatkozó tudományos elméletekről, bemutatja a lexikográfia hagyományos és modern vonulatait, illetve az ezeket jól illusztráló műveket, és a pszicholingvisztika és az emlékezetkutatás érintésével kitér interdiszciplináris területekre is. A szakirodalom, az elméleti háttér és a paradigmák átfogó ismeretéhez jó arányérzék is társul, ugyanis a szerző a különböző témákat logikus felépítéssel, megfelelő alaposággal és mégis tömören, célratorően, továbbá érthető nyelvezettel mutatja be.

A kötet három részre tagolódik. Az első részegység a következő fejezeteket foglalja magában: 2. Gedächtnis und Analogiebildung im Lernprozess ('Emlékezet és analógia-képzés a tanulás folyamatában', 25–44), 3. Die Rolle der relativen Motivation für die Er-

¹ A magyar nyelvű cím és a továbbiakban feltüntetett alcímek a recenzens fordításai.

schließung und das Behalten von Wortbedeutungen: Die durchsichtigen Wörter ('A relativ motiváció szerepe a szójelentések feltárásában és a kifejezések megjegyzésében: transzparens szavak', 45–56), 4. Behaltenseffektive Vokabelvermittlung durch Wortfamilien ('Hatékony szókincs-közvetítés szócsaládok segítségével', 57–66), 5. Wissenschaftsgeschichtliche Untersuchungen der nichtalphabetischen Wörterbücher von der Barockzeit bis zur Gegenwart ('A nem betűrendes szótárak tudománytörténeti áttekintése a barokk kortól napjainkig', 67–116). Ezeknek a fejezeteknek a célja a terminusok meghatározása, a hagyományos szókincsközvetítés általános problémáinak bemutatása és egy lehetséges megoldás körvonalazása didaktizált szócsaládok segítségével. Az 5. fejezet tartalmaz egy tudománytörténeti áttekintést is, amelyben a szerző vázolja a 17. századtól napjainkig készült szemantikai szótárak jellemzőit, kiemelve azok előnyeit és hátrányait. A részegység további témakörei: a rövid és hosszú távú emlékezet funkcióinak és működésének szerepe az idegen szavak elsajátításában, tanulási stratégiák kialakítása, a nyelvtipológia kérdésköre (a magyar nyelv alapvetően agglutináló és a német nyelv jellemzően flektáló jellege, valamint eltérések és átfedések a szóképzésben), a szinkrón és diakrón motiváció, illetve ezzel összefüggésben a homonímia és poliszémia problematikája.

A második részt a Konzeption einer zweisprachigen (deutsch-ungarischen) didaktischen Wortfamiliensammlung am Beispiel des kontrastiven Vergleichs zweier deutscher und zweier ungarischer Wortfamilien ('Egy kétnyelvű [német-magyar] didaktikus szócsaládtár koncepciója két német és két magyar szócsalád összehasonlításának példáján', 117–134) című 6. fejezet alkotja. Ebben a szerző az első passzázs eredményeiből nyert következtetéseket alkalmazza vizsgált szócsalád-példák (*trinken, iszik; lachen, nevet*) összehasonlító feldolgozására.

A harmadik részegységhez az alábbi fejezetek tartoznak: 7. Konsequenzen für die Struktur einer zweisprachigen didaktischen Wortfamiliensammlung für ungarische Benutzer mit fortgeschrittenen Deutschkenntnissen ('Következtetések egy kétnyelvű didaktikus szócsaládtár szerkesztésére vonatkozóan, amely magyar anyanyelvű, haladó német nyelvtudással rendelkező használókat céloz meg', 135–166) és 8. Der Vergleich von zweisprachigen (deutsch-ungarischen) Wortfamilientypen auf Grund einer qualitativen Analyse ('Kétnyelvű [német-magyar] szócsaládtípusok kvalitatív elemzése és összehasonlítása', 167–176). A szócsaládtár jövőbeli használói részéről a legnagyobb érdeklődésre számot tartó 7. fejezet a készülöben lévő szócsaládgyűjtemény (WFSuD: Wortfamiliensammlung für ungarische Deutschlernende mit fortgeschrittenen Deutschkenntnissen / Szócsaládtár magyar anyanyelvű haladó németnyelv-tanulók számára) tulajdonképpeni előszavát tartalmazza, azaz a szótár makro- és mikrostruktúráját mutatja be. Kiemeli a szótár főbb szerkesztési elveit: a lemmakiválasztás kritériumait, a szócikkek rendezését, a szinkrón etimológiai kompetencia fontosságát (egyidejű diakrón kitekintéssel) és a szemantikai alapelv elsőrendű szerepét. A szótár tervezésében a szerző megkülönböztetett figyelmet szentel azoknak a jelenségeknek, amelyek a német és a magyar nyelv lényegi különbségeiből adódnak – rendezési elvként használva a magyar anyanyelvű németnyelv-tanulók előrelátható nehézségeit a német szóképzést illetően. Gyakorlati értéket képviselnek az anyagban az egyes szócsaládok előtt feltüntetett szemléltető táblázatok, amelyekkel a szerző a szócsaládok térbeli ábrázolására tesz kísérletet, valamint a szócikkekben megadott, a megfelelő használatot segítő nyelvi példák. Végül a 8. fejezetben az a kvalitatív

elemzés kap helyet, amelyben a szerző egybeveti saját lexikográfiai projektjét, azaz készülő szótárának felépítését OLASZY szótárának (OLASZY, KAMILLA, Wortfamilien. Ein Wörterbuch der besonderen Art. Mustersätze, Aufgaben mit Lösungen 1–2. Olka, Budapest 2003–2004) szerkezetével, illetve koncepciójával. Az ehhez kapcsolódó vizsgálat során a veszprémi Pannon Egyetem hallgatói azt a feladatot kapták, hogy (két csoportra osztva) memorizálják a mindkét szótárban megtalálható *trinken* lemma szócsalád-elemeit. A vizsgálat eredményei jól illusztrálják a két szótártípus közötti lényeges különbségeket és a tematikus elrendezés szókincsfejlesztésben történő alkalmazási lehetőségeit, de sajnálatos módon a szótár lehetséges használóira vonatkozóan szinte semmilyen támpontot nem adnak. A tematikus szótár nyelvtanításban betöltött potenciális jelentőségéhez mérten a tanulmányban így nem jelennek meg elég hangsúlyosan a célcsoportok, illetve a szerző nem körvonalazza a „haladó nyelvtanulók” kategóriát, és nem ad legalább rövid jellemzést róluk. Ezzel összefüggésben tehát a továbblépés egyik fontos célterülete egy szélesebb körű kvalitatív empirikus teszt elvégzése lehetne, amellyel konkrétan azonosíthatóak lennének azok a fejlett nyelvi tudatossággal rendelkező, magasabb nyelvi szinten álló és nyelvtudásukat fejleszteni kívánó tanulók, akik számára a szókincsfejlesztésben valóban hasznos segédeszköz lenne a szócsaládtár.

Összefoglalásként ismét szeretném aláhúzni, hogy a munka egyaránt szól német nyelvtanároknak és nyelvészeknek (lexikográfusoknak, rendszernyelvészeknek, pszicholingvistáknak, szakdidaktikusoknak), a készülő szócsaládtár pedig minden bizonynyal jó gyakorlati segédeszköz lesz majd – haladó németnyelv-tanulók és germanista hallgatók számára is.

HUBER ÁGNES

TÁRSASÁGI ÜGYEK

A Magyar Nyelvtudományi Társaság 109. közgyűlése

A Magyar Nyelvtudományi Társaság 2013. december 10-én az ELTE BTK Múzeum körüli tanácstermében tartotta meg 109. közgyűlését.

1. Kiss Jenő elnök üdvözölte a megjelenteket, és felkérte Manherz Károly egyetemi tanárt, tartsa meg előadását, melynek címe: „A magyarországi német dialektológiáról”.¹

2. Az előadás elhangzása után J u h á s z D e z s ő főtitkár terjesztette elő j e l e n t é s é t a Társaság 2013. évi működéséről:

Tisztelt Közgyűlés! A Magyar Nyelvtudományi Társaság 109. évének munkájáról a következőkben számolhatok be.

1. Az idén is három v á l a s z t m á n y i ü l é s ü n k v o l t: egy tavasszal, kettő ősszel.

¹ L. jelen számunk első tanulmányát.